

Hatbrottens nya spelrum

En komparativ studie om arbetet mot hatbrott i Sverige
respektive Tyskland med fokus på internet och sociala medier

LUNDS
UNIVERSITET

Författare: Elsa Forssell

Kandidatuppsats i Europastudier med humanistisk profil

Handledare: Mattias Nowak

Vårterminen 2019

Abstract

By making a descriptive comparison, this paper examines how the prevention against hate crime works in Sweden and Germany. The aim is to compare both the work in general, and also the work against hate crime that takes place on the Internet and in social media. A number of concepts, such as democracy, human dignity and freedom of speech, serve as the theoretical foundation. From the results, it appears that constitutive legislation against hate crime exists in both countries. Regarding the work against hate crime on the Internet, there is a specific law for this (NetzDG) in the German case, but no such corresponding law exists in Sweden. Furthermore, there are non-profit actors in both countries that seem to have key roles to play by working against these crimes. The analysis shows that hate crimes are considered something serious in both Sweden and Germany. This could be explained by the theoretical perspectives, that human dignity is something highly valued in both countries. The results show both similarities and differences regarding the countries' work. One evident difference is that there are a lot more legislation and penal provisions concerning national socialism (Nazism) in Germany.

Keywords: Sweden, Germany, hate crime, democracy, freedom of speech, comparative analysis.

Innehållsförteckning

1.	Introduktion.....	4
1.1.	Syfte och frågeställning.....	5
1.2.	Bakgrund och tidigare forskning.....	5
1.3.	Avgränsningar.....	6
1.4.	Disposition.....	6
2.	Teoretisk grund: Hatbrott och demokrati.....	8
2.1.	Hatbrott och mänsklig värdighet.....	8
2.2.	Allmän begreppsförklaring.....	9
2.2.1.	Hatbrott.....	10
2.2.2.	Demokrati.....	11
2.2.3.	Press- och yttrandefrihet.....	11
2.2.4.	Internet och sociala medier.....	12
2.2.5.	Civilsamhälle.....	12
2.3.	Kontextualisering.....	13
3.	Metod.....	14
3.1.	Komparativ metod.....	14
3.2.	Tillämpning av metod.....	14
3.3.	Validitet.....	15
4.	Resultat.....	17
4.1.	Allmän lagstiftning i Sverige och Tyskland gällande hatbrott.....	17
4.1.1.	Sverige.....	17
4.1.2.	Tyskland.....	19
4.2.	Hatbrott på internet och i sociala medier.....	21
4.2.1.	Sverige.....	21
4.2.2.	Tyskland.....	22
5.	Komparativ analys.....	24
5.1.	Mänsklig värdighet.....	24
5.2.	Civilsamhälle.....	26
6.	Slutsats och avslutande kommentarer.....	27
6.1.	Förslag på vidare forskning.....	29
7.	Referenslista.....	30
7.1.	Litteratur.....	30
7.2.	Elektroniska källor.....	30

1. Introduktion

I Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna står det skrivet att alla människor är lika mycket värda.¹ Vidare ska alla människor ska vara lika skyddade av lagen och ha lika rätt till lön för lika arbete utan att bli diskriminerade. Trots FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna så förekommer brott mot människors rättigheter dagligen. Personer diskrimineras runtom i världen; i vissa länder är flickor mindre värda än pojkar, homosexualitet är inte tillåtet överallt och i länder som Saudiarabien och Sudan är det lika med dödsstraff.^{2 3}

Idag använder sig allt fler av internet och sociala medier. Med hjälp av datorn eller mobiltelefonen går det att på ett effektivt sätt nå ut till en stor mängd människor, sprida sina åsikter och uttrycka sig i den enorma sfären som internet och de sociala medierna tillsammans skapar.^{4 5} Detta kan huvudsakligen förstås som gynnsamt, men internets och de sociala mediernas enorma expansion för inte bara med sig positiva aspekter, utan även negativa. Av det som sprids följer därmed även brottsliga handlingar i form av de åsikter och uttryck som är baserade på hat och fördomar. Yttrandefriheten som är en grundläggande del av ett demokratiskt system riskerar att krocka med det som inte är tillåtet att publicera: där emellan uppstår det en hårfin gräns som orsakar oklarhet och problematik.⁶ I den digitaliserade samtiden har brotten mot mänsklighetens spelrum breddats ytterligare och det sträcker sig nu längre än fysiska och verbala fall.

Den allmänna uppfattningen om vad ett hatbrott är och vad som omfattas av begreppet, är att det handlar om motiv som baseras på kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Att hatbrott existerar och påverkar människor dagligen är ett faktum, men vad innebär brotten egentligen? Vad görs för att förhindra dem och på vilket sätt innebär internet och sociala medier en allt större utmaning för att förhindra brotten? Hatbrotten i det moderna internets värld är vad som ligger till grund för uppsatsens ämne. Att urskilja och jämföra arbetet mot dessa brott när de

¹ Förenta Nationerna. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*.

² SVT Nyheter. *Här är det farligast att vara HBTQ-person*.

³ Unicef. *Diskriminering av flickor: I flera delar av världen anses flickor vara mindre värda*.

⁴ Svenskarna och internet 2018. *Superuppkopplade och sällananvändare – klyftor på nätet*.

⁵ Eurostat. *Statistik om informationsområdet: Hushåll och privatpersoner*.

⁶ Olsson, *Yttrandefriheten på nätet*, 5.

begås på internet och i sociala medier i två europeiska demokratiska länder är vad denna uppsats kommer att sträva efter.

1.1. Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att med hjälp av komparativ metodologi analytiskt jämföra arbetet mot hatbrott i dagens Sverige respektive Tyskland. Komparationen ämnar att frambringa huvudsakliga likheter och skillnader i ländernas arbete mot hatbrott, med särskilt fokus på internet och sociala medier. Således är frågeställningarna:

- Hur ser det generella arbetet mot hatbrott ut i Sverige och Tyskland?
- På vilket sätt skiljer sig Sveriges respektive Tysklands arbete mot hatbrott på internet och i sociala medier?

1.2. Bakgrund och tidigare forskning

Att försöka uppfatta till vilken utsträckning som hatbrott förekommer i respektive land kan utgöra ett bra underlag inför analysen. I Sverige finns *Brottsförebyggande rådet* (BRÅ) som tar fram fakta och statistik samt sprider kunskap kring brott i Sverige och de publicerar bland annat statistik specifikt om hatbrott. I deras rapport om anmälda hatbrott 2016 presenteras brottsplatserna i procent. Därifrån framkom det att internet som brottsplats stod för 6 procent när det gällde främlingsfientliga och rasistiska motiv. Vidare av de främlingsfientliga och rasistiska motiven stod internet som brottsplats för 7 procent när det gällde specifikt afrofobiska motiv, 8 procent när det gällde antiromska motiv och 20 procent när det gällde antisemitiska motiv. Rörande islamofobiska motiv stod internet som brottsplats för 18 procent samt 9 procent för kristofobiska motiv. Av de anti-religiösa hatbrott utöver de nämnda religionerna och trosuppfattningarna så stod internet som brottsplats för 13 procent. Anmälningar om hatbrott som grundats på sexuell läggning hade internet som brottsplats på 16 procent.⁷

I det tyska fallet framkommer det från *Office for Democratic Institutions and Human Rights* (ODIHR) att det 2017 dokumenterades 7913 hatbrott via polisen, varav 1860 av dessa var av rasistiska och främlingsfientliga motiv. Däremot framgick det inte exakt data kring själva

⁷ BRÅ. *Hatbrott 2016*. Rapport.

brottsplatsen.⁸ Därutöver har antisemitiska brott i Tyskland ökat sedan 2017 enligt uppgifter från *Bundeskriminalamt*, (BKA), som är landets federala kriminalpolis.⁹

Det finns även tidigare forskning kring internets roll i förhållande till demokratin. Tidigare verkar diskursen kring internets utveckling ha fokuserat mer på de positiva möjligheterna med internet, till exempel att kunna delta i forum och samtal online för att utbyta demokratiska åsikter och synsätt. På senare tid har allt fler kritiska inställningar kring dessa möjligheter omtalats, exempelvis om så kallade *cybersalonger*. Cybersalonger är ett begrepp för forum och gemenskaper på internet, som istället för att erbjuda öppna gynnsamma samtal, riskerar att utesluta de som inte tillhör en viss åsikt eller delar en viss uppfattning. Dessa cybersalonger på internet kan således fungera som grogrund för exempelvis extremism och rasism, där människor av sådana åsikter kan sprida sina meningar med hjälp av internets nya möjligheter.¹⁰

1.3. Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till att behandla dagens arbete mot hatbrott. Uppsatsen ämnar att undersöka de två ländernas arbete mot hatbrott på internet och sociala medier, således kommer varken fysiska hatbrott eller hatbrott inom traditionella massmedier så som TV-program och radiokanaler behandlas. I resultatdelen kommer vissa specifika skillnader i ländernas bestämmelser och lagar gällande hets mot folkgrupp och antidiskriminering att behandlas. En juridisk analys genomförs dock inte, utan fokus läggs på att komparativt fånga politiska tendenser och ett helhetsperspektiv i ländernas generella arbete. De två länderna som kommer att undersökas är Sverige och Tyskland. De valdes dels på grund av att de båda räknas som starka demokratier och dels för att stora delar av befolkningen i de båda länderna använder internet i hög grad, vilket bedöms vara relevant för uppsatsens syfte.¹¹

1.4. Disposition

Introduktionskapitlet redogör för uppsatsens ämne, syfte, frågeställningar samt avgränsningar. I det teoretiska kapitlet redogörs det för de viktigaste begreppen i uppsatsen. Här kontextualiseras även begreppen. Därutöver hänvisas det till relevant forskning och

⁸ OSCE. *Hate Crime Reporting: Germany*.

⁹ Utrikesdepartementet. *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018*.

¹⁰ Hagren Idevall, *Språk och rasism: privilegiering och diskriminering i offentlig, medierad interaktion*, 27-29.

¹¹ Globalis. *Internetanvändare*.

resonemang från forskarsamhället kring ämnet. I metodkapitlet presenteras den komparativa metoden och undersökningsdesignen. Materialet i form av ländernas allmänna lagstiftning gällande hatbrott, samt arbetet gällande hatbrott på internet och i sociala medier specifikt presenteras i resultat-kapitlet. Resultaten behandlas därefter i det komparativa analyskapitlet med utgångspunkt i de analytiska kategorierna. I det avslutande kapitlet med slutsatser och kommentarer sammanfattas studien i stort och förslag på vidare forskning anges.

2. Teoretisk grund: Hatbrott och demokrati

I det här kapitlet redogörs det för den teoretiska grunden. Teori kan bestå av begreppssamlingar, vilka här kommer att fungera som hjälpmedel för att förstå och beskriva olika fenomen.¹² Utgångspunkten för den teoretiska referensramen är hatbrott och demokrati. I det här kapitlet kommer först en artikel av Alexander Tsesis presenteras då den utgör en huvudsaklig källa i den teoretiska diskussionen. Därefter definieras för uppsatsen relevanta begrepp och perspektiv och sätts i en teoretisk kontext. Begreppen kontextualiseras för att tydliggöra hur de kan ha olika betydelser i relation till vardera land.

2.1. Hatbrott och mänsklig värdighet

Alexander Tsesis är professor i juridik vid Loyola University i Chicago i USA och har skrivit mycket om minoriteters rättigheter och om hatbrott. Hans artikel *Dignity and Speech: The Regulation of Hate Speech in a Democracy* från 2009 fungerar i uppsatsen som en del av de teoretiska utgångspunkterna inför analyskapitlet. Artikeln är skriven ur ett amerikanskt perspektiv och det står mycket om det amerikanska juridiska systemet, men det anses ändå relevant då det behandlar uppsatsens ämne hatbrott i hög grad.

Tsesis inleder artikeln med att redogöra för hur yttrandefrihet och rätten att uttrycka sig är en väsentlig del av en demokrati. Därefter nämns det hur gränsen mellan åsiktsfrihet kontra skyddet av människovärdet ofta är spänt. Yttrandefriheten måste enligt honom kunna ha restriktioner.¹³ Denna professor menar att vissa demokratiska rättigheter, i det här fallet yttrandefrihet, helt enkelt behöver regleras delvis för att människors värdighet i sin tur ska ha möjlighet att skyddas. Mänsklig värdighet är ett begrepp som han ofta använder. Enligt honom är det just detta som ska skyddas i första hand. Man ska kunna arbeta mot hatbrott i en demokrati på grund av att skyddet av den mänskliga värdigheten bör väga tyngst. Detta kopplar han till USA där vissa restriktioner görs, till exempel för att upprätthålla allmän ordning.¹⁴

Enligt Tsesis utgör hatbrott och hets mot folkgrupp ett långsiktigt hot mot demokratin. Det går emot demokratiska värderingar, och att över huvud taget låta exempelvis politiska

¹² Lundquist, *Det vetenskapliga studiet av politik*, 44.

¹³ Tsesis, *Dignity and Speech: The Regulation of Hate Speech in a Democracy*, 497-508.

¹⁴ *Ibid*, 499-514.

organisationer uttrycka sig, om de baseras på diskriminering och hat gentemot vissa grupper, är en del av nedbrytningen av en fungerande demokrati. Med exempel från bland annat Rwanda och Sudan pekar han på att hatbrott riskerar att leda till våld.¹⁵ När en domstol ska döma ett hatbrott, menar Tsesis genom sina exempel att allt mer åtanke bör läggas i en inkludering av historiska kontexter, då hatbrott genom historien ofta lett till våld.¹⁶

Vidare nämns olika europeiska länder och deras lagstiftning mot hatbrott, exempelvis Sverige och Tyskland. Tsesis menar, genom att här använda Tyskland som ett slags föredöme, att många europeiska länder genom sin lagstiftning bevisar att de starkt värnar om mänskliga rättigheter och människans värdighet. De länderna värdesätter mänsklig värdighet mer än vad de gör gällande rätten till yttrandefrihet, och han antyder att USA prioriterar tvärtom.¹⁷ Enligt denna professor bör det inom amerikansk lagstiftning i allt större utsträckning kunna göras restriktioner inom yttrandefriheten: det skulle skydda människor mer än vad det skulle inskränka yttrandefriheten som demokratisk rättighet.¹⁸ Internets utveckling beskrivs som en risk för hatbrott att kunna spridas allt mer och även få global spridning. I och med enklare spridning utmanas således frågan om yttrandefriheten ytterligare.¹⁹

Genom stora delar av artikeln nämns Robert Post, som är professor vid Yale Universitet i USA. Post menar istället att yttrandefriheten inte bör regleras alls och Tsesis ställer sig starkt emot hans uppfattning.²⁰ Olikheten bland dessa två professorer berör både en juridisk och filosofisk syn på yttrandefrihetens gränser. Denna skillnad kan i sig vara användbar i arbetets kommande komparation.

2.2. Allmän begreppsförklaring

Här kommer de viktigaste begreppen för uppsatsen att förklaras. De valdes för att de anses ha en väsentlig betydelse för uppsatsens syfte samt för att de kan ge en god grund till ämnet. För att undvika fallspecifika begrepp så kommer formuleringarna användas och operationaliseras på så sätt att de kan appliceras på både Sverige och Tyskland.

¹⁵ Ibid, 506-510.

¹⁶ Ibid, 516.

¹⁷ Ibid, 526-527.

¹⁸ Ibid, 532.

¹⁹ Ibid, 497.

²⁰ Ibid, 498.

2.2.1. Hatbrott

Hatbrott kan uppfattas som ett diffust begrepp på grund av att det kan definieras på olika sätt och syfta på olika innehåll. Men i regel fungerar det som ett samlingsbegrepp för de brott som i grunden baseras på fördomar gällande bland annat någons etniska- eller religiösa ursprung, kön, sexuell identitet eller funktionsvariation. Det är alltså brottens motiv som gör dem till hatbrott och de handlar om kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Ofta förekommande hatbrott är rasistiska eller homofobiska sådana. Brotten kan utspela sig i princip var som helst: bland annat genom fysiska sammankomster, på arbetsplatsen, över telefon eller på internet. Brottsformen kan exempelvis utgöras av trakasserier, misshandel, eller hot.²¹

Vad gäller hatbrott i svensk juridisk mening kan det enligt BRÅ också beskrivas som ett paraplybegrepp för tre brott som återfinns inom den svenska lagstiftningen; hets mot folkgrupp, olaga diskriminering samt straffskärpningsregeln.²² Hets mot folkgrupp handlar om spridningar av uttalanden, hot eller kränkningar mot människor baserat på sexuell läggning, etnisk eller religiös bakgrund och så vidare. Straffskärpningsregeln handlar om hur det särskilt ska beaktas ifall motivet för ett brott har handlat om dessa omständigheter och anspelningar. Hets mot folkgrupp som begrepp används ofta för att beskriva hatbrott som sker i det offentliga, men innefattar i själva verket även brott på internet och kan dessutom handla om bilder, texter eller symboler som används på ett kränkande sätt.^{23 24} Diskriminering är en annan form av hatbrott som bland annat drabbar människor inom arbets- och vardagslivet som tillhör etniska och religiösa minoriteter eller som diskrimineras på grund av fördomar, främlingsfientlighet eller åldersdiskriminering. Diskriminering sker också mot människor med funktionsvariationer eller baserat på kön och könsidentitet, något som är tydligt inom arbetslivet där kvinnor ofta har lägre lön än män.²⁵

Hatbrott som begrepp i den här uppsatsen kommer i både svensk och tysk mening att användas för att beskriva former av brott mot människor där motivet utgörs av att den utsatte tillhör en specifik minoritet eller identitet, eller har en specifik bakgrund eller uppfattning. Alltså, de brott som direkt kränker en människas demokratiska fri- och rättigheter.

²¹ BRÅ 2018. *Självrapporterad utsatthet för hatbrott.*

²² Ibid.

²³ Näthatsgranskaren.

²⁴ Regeringskansliet. Kommittédirektiv. Rasistiska symboler.

²⁵ Svenska ESF-rådet. *Diskriminering i arbetslivet.*

2.2.2. Demokrati

Demokrati som begrepp har även det en väsentlig betydelse för uppsatsen då de båda länderna i jämförelsen är demokratier och även för att de räknas som starka och väletablerade sådana. Enligt ett demokratiindex från 2018 framställt av The Economist Intelligence Unit rankades Sverige på tredje plats respektive Tyskland på tionde plats av de västeuropeiska länderna. Enligt listan bedöms båda länderna vara fullvärdiga demokratier utan anmärkningar.²⁶ Dessutom kommer demokratibegreppet ha betydelse för uppsatsen då det ämnas behandlas i relation till hatbrott och internet: det har blivit allt vanligare att relatera begrepp som demokrati till internet och frågor om yttrandefrihet.²⁷

2.2.3. Press- och yttrandefrihet

Inom demokratier brukar press- och yttrandefrihet räknas som en nödvändig och viktig del. Anders R. Olsson nämner i sin guide *Yttrandefriheten på nätet* några avgörande argument för yttrandefriheten. För det första tar han upp det så kallade demokratiargumentet: rätten att uttrycka sina åsikter är en demokratisk princip. Vissa åsikter uppfattas som stötande, men även de måste kunna uttryckas, annars går det emot demokratins princip. För det andra är det en mänsklig rättighet att uttrycka sig: även om det i vissa fall kan dömas som en brottslig handling så får den rättigheten inte hejdas.²⁸

Yttrandefrihet handlar om att ha full rätt till att uttrycka sina åsikter, medan pressfrihet, även kallat tryckfrihet, är en specifik del av yttrandefriheten som syftar till rätten att kunna sprida åsikter i form av bland annat böcker, artiklar och även på internet.²⁹ Betydelsen av press- och yttrandefrihet kan uppfattas som allt viktigare i dessa tider då samhällen blir allt mer multikulturella och kan kopplas till modern teknologi och teknologisk utveckling. Något som också gör detta begrepp relevant för uppsatsens ämne är det faktum att åsikter kring press- och yttrandefrihet kan komma att krocka med åsikter kring diskriminering och hatbrott: man har rätt att uttrycka sina åsikter men man får inte begå brott. Detta är en omdiskuterad fråga.³⁰

²⁶ The Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy.*

²⁷ Olsson, *Yttrandefriheten på nätet*, 5.

²⁸ Ibid, 9-10.

²⁹ Nationalencyklopedin. *Tryckfrihet.*

³⁰ Olsson, *Yttrandefriheten på nätet*, 5.

I *Reportrar utan gränsers* index om världens länders press- och yttrandefrihet från 2019 räknas både Sverige och Tyskland till de länder som har en bra situation sett till hur fri pressfriheten är i länderna. I listan återfinns Sverige på tredje plats respektive Tyskland som ligger på en trettonde plats.³¹

2.2.4. Internet och sociala medier

Syftet med uppsatsen är att jämföra Sveriges respektive Tysklands arbete mot hatbrott med ett fokus på internet och i sociala medier och det måste därför klargöras vad det innefattar. Med internet och sociala medier menas här främst internethemsidor och stora sociala nätverk så som Facebook, Twitter och Instagram där det går att publicera inlägg och kommentarer samt att kommunicera med många människor. Mer traditionella massmedier så som TV-program och radio kommer ej att behandlas då dessa inte på samma sätt handlar om direkt kommunikation mellan en större mängd människor.³² Internet som begrepp här kommer således att innefatta de delarna av internet som handlar om direktkommunikation mellan människor. Det är även av relevans att nämna att internet och sociala medier dagligen används av många människor i både Sverige och Tyskland.³³

2.2.5. Civilsamhälle

Civilsamhället kan beskrivas som den del av samhället som finns mellan det privata och det statliga. Civilsamhället innefattar bland annat frivilligorganisationer och ideella grupper. Detta har betydelse för uppsatsen dels för att civilsamhället och NGO:s (Non-government Organizations) anses ha stor betydelse i både Sverige och Tyskland när det gäller exempelvis beslutsfattande och pådrivning inom olika frågor.³⁴ ³⁵ Dels sägs civilsamhället dessutom ofta vara viktigt i demokratiska samhällen över lag. Detta är något som till exempel återfinns i Robert Putnams teori om den fungerande demokratin. Ur ett italienskt perspektiv undersökte han vad som verkade leda till fungerande- eller icke fungerande demokratiska system. Civilsamhället visade sig vara avgörande för detta. Människor kan inneha ett *socialt kapital* som fås genom att de bland annat deltar inom olika nätverk och i sin tur i högre grad litat på

³¹ Reporters without borders. *Ranking 2018: 2018 World Press Freedom Index*.

³² Nationalencyklopedin. *Massmedier*.

³³ Globalis (2017). *Internetanvändare*.

³⁴ Utrikesdepartementet. *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018*.

³⁵ Regeringen. *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*.

varandra. Det sociala kapitalet i sig utgör ökade chanser för en fungerande demokrati då de kan forma normativa beteenden.³⁶ Magnus Dahlstedt skriver i sin studie om Robert Putnam:

- ”Ett starkt civilsamhälle antas här gå hand i hand med en ’fungerande demokrati’ (Putnam, 1996). När medborgare engagerar sig i gemensamma angelägenheter skapar de, sådan är tanken, succesivt tolerans, förståelse och ömsesidighet. Deltagande i civilsamhälleliga nätverk har i sig, menar Robert D. Putnam, en slags ’civiliserande’ inverkan (Putnam, 1996/2000). Deltagandet skapar så det Putnam kallar ’socialt kapital’, vilket ’närmast syftar på de strukturer som genom nätverk, normer och social tillit underlättar människors samarbete för att uppnå ömsesidigt utbyte’ (Putnam, 1995:18).”³⁷

Putnams teori om socialt kapital publicerades ursprungligen 1993 i boken *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*.³⁸

2.3. Kontextualisering

Huvudbegreppen i uppsatsen kan fungera olika i relation till de två länderna. När det gäller yttrandefriheten skiljer den sig delvis åt: i Tyskland gäller den enligt grundlagen med undantag för förintelseförnekelse samt vissa antidemokratiska rörelser som är olagliga. Även pressfrihet gäller i Tyskland och censur är därmed förbjudet. Lagen *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* har mött kritik för att den riskerar att inte vara enligt med pressfriheten i landet, mer om detta återfinns i analyskapitlet.³⁹ I Sverige gäller yttrandefrihet också enligt yttrandefrihetsgrundlagen och även här är censur förbjudet.⁴⁰ Förintelseförnekelse i sig är däremot inte olagligt i Sverige, men kan bli det om det räknas som hets mot folkgrupp.⁴¹ Yttrandefrihetsgrundlagen i Sverige gäller inte när det kommer till barnpornografi.⁴²

Demokrati anses viktigt för de båda ländernas samhällen och politiska kultur och det har generellt varit viktigt under efterkrigstiden för stora delar av Europa och västvärlden. Inte minst för ett land som Tyskland där den nazistiska regimen utförde ett folkmord på cirka 6 miljoner judar i Europa.⁴³ Förintelsen är ett tydligt hatbrott som starkt stod emot mänskliga och demokratiska fri- och rättigheter. Förståelse finns för att ländernas historia kan ha en inverkan på hur man förhåller sig till begreppen.

³⁶ Nationalencyklopedin. *Robert D. Putnam*.

³⁷ Dahlstedt, *Demokrati genom civilt samhälle*, 295.

³⁸ Putnam, *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, 1993.

³⁹ Utrikesdepartementet, *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018*.

⁴⁰ Sveriges riksdag. *Yttrandefrihetsgrundlag*, §10.

⁴¹ Gabinus Göransson m.fl., *Diskrimineringslagen*, 166.

⁴² Olsson, *Yttrandefriheten på nätet*, 20.

⁴³ Nationalencyklopedin. *Förintelsen*.

3. Metod

I det här kapitlet kommer den valda metoden att beskrivas. Därefter kommer det tydligt presenteras och redogöras för vad det är som skall jämföras och hur metoderna kommer att tillämpas. Därutöver redogörs det för varför just den metoden valdes samt vilka eventuella risker det finns med den.

3.1. Komparativ metod

I den här uppsatsen kommer komparativ metod att användas när arbetet mot hatbrott länderna emellan jämförs. Metoden utgår i huvudsak från den som presenteras av Thomas Denk i *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, men den formas och tillämpas utifrån uppsatsens syfte.⁴⁴ Komparativa studier används vanligen när man jämför politiska system, men metoden anses även vara relevant för uppsatsens ämne. Det finns många olika sätt att använda komparativa studier på, men två av dem är beskrivande studier samt förklarande studier.⁴⁵ Kortfattat så används beskrivande komparativa studier för att beskriva och redogöra för politiska fenomen eller objekt, medan förklarande komparativa studier ”går längre” och förklarar hur det kommer sig att det ser ut som det gör.⁴⁶ I uppsatsen kommer därmed huvudsakligen beskrivande studier användas för att beskriva materialet och översiktligt redogöra för skillnader och likheter och inslag av förklarande studier kommer därefter att förekomma i analysen.

3.2. Tillämpning av metod

När man utformar sin komparativa studie så gör man en så kallad *undersökningsdesign*. Metoden utformas alltså beroende på vad det är man vill undersöka.⁴⁷ I undersökningsdesignen ska det framgå hur studien ska genomföras, vilket kommer att beskrivas nedan.

Det huvudsakliga samlade materialet består av tysk och svensk lagstiftning om hatbrott vilket även innefattar lagstiftning gällande diskriminering och hets mot folkgrupp specifikt. Ytterligare informationskällor har också använts för att bredda förståelsen inför komparationen. För att kunna göra en komparativ analys så används ofta analytiska kategorier

⁴⁴ Denk, *Komparativ metod*.

⁴⁵ Ibid, 8.

⁴⁶ Ibid, 8-20.

⁴⁷ Ibid, 31.

för att tolka och jämföra materialet. Kategorier kan enligt Denks metodologi utgöras av bland annat teorier och begrepp och resultaten kopplas sedan ihop med dessa i analysdelen.⁴⁸ Det som kommer att undersökas är hur dagens generella arbete mot hatbrott ser ut och hur det ser ut när det gäller internet och sociala medier i Sverige och Tyskland. De analytiska kategorierna som kommer att användas i det här fallet är resonemangen som framförs i Alexander Tsesis teori om mänsklig värdighet samt Robert Putnams teori om civilsamhället och socialt kapital. Dessa resonemang kommer att fungera som analytiska verktyg och stödpelare för att urskilja likheter och skillnader. Efter att materialet redovisats tydligt i resultatkapitlet var land för sig, behandlas dessa komparativt i relation till de analytiska kategorierna. De valda kategorierna har valts då de anses möjliga att koppla till båda länderna, vilket kan kallas för en hög grad av generalitet. Det innebär att de kan göras användbara i en komparativ analys. Generalitet är avgörande för att begrepp ska gå att använda inom komparationer.⁴⁹ Den här metoden valdes då den anses mest lämplig för att så gott som möjligt kunna tjäna syftet och frågeställningarna, eftersom att komparativ metod används för att få fördjupad kunskap om ett ämne för att senare kunna genomföra en analys.⁵⁰

3.3. Validitet

Det finns vissa risker för felslut och urvalsskevhet vid komparativa studier. Men så som undersökningsdesignen är designad och utarbetad så anses en jämförelse ändå vara genomförbar. Det finns alltid risk att råka ut för urvalsskevhet när det kommer till komparativa studier. Urvalsskevhet kan till exempel uppstå om en författare ämnar att pröva en teori om demokratisering, där författaren redan känner till att denna teori kommer bekräftas hos de valda länderna. Felslut innebär att slutsatserna ej stämmer, således att felaktiga slutsatser dras som inte är enliga med verkligheten. Det kan påverka en analys negativt om man inte har reflekterat över sitt urval.⁵¹ Dessutom bör en alternativ risk nämnas som har att göra med de begrepp som redogjordes för i det tidigare kapitlet: då en viss del av materialet som har valts till uppsatsen var skrivet på tyska och engelska, så kan det eventuellt ha påverkat förståelsen av materialets innehåll och begrepp, samt vissa ords översättning till svenska.

⁴⁸ Ibid, 55.

⁴⁹ Ibid, 85.

⁵⁰ Ibid, 8.

⁵¹ Ibid, 47-51.

Slutligen mot bakgrund av att syftet är att få en övergripande bild av arbetet mot hatbrott så kommer inte exempelvis diskrimineringsmyndigheterna i vardera land jämföras vad gäller organisationen uppbyggnad och liknande, utan det ses istället till de generella politiska- och funktionella tendenserna. Det som jämförs inom lagarna och straffbestämmelserna är de olika företeelser som brottens motiv kan anspela på, exempelvis hudfärg, sexuell läggning eller trosbekännelse. Olika fenomen som skiljer sig mellan länder är svåra om inte omöjliga att komparera då de aldrig är helt och hållet jämförbara, vilket i det här fallet kan bero på att länderna i undersökningar har olik historia och olika styrelseskick. Detta tillhör också riskerna med komparativa studier.

4. Resultat

I denna uppsats utgör materialet en del av själva resultatet. Här redogörs det för relevant empirisk data gällande Sverige och Tyskland i form av den övergripande lagstiftningen mot hatbrott såväl som arbetet mot hatbrott på internet och i sociala medier specifikt i respektive land.

4.1. Allmän lagstiftning i Sverige och Tyskland gällande hatbrott

Nedan kommer förkortningar användas på följande sätt: vad gäller svensk lagstiftning refereras det till *brottsbalken* (1962:700) (BrB) samt till *diskrimineringslagen* (2008:567). Av tysk lagstiftning kommer det refereras till *Strafgesetzbuch* (engelska: German Criminal Code) (StGB) samt till den allmänna lagen *Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz* (engelska: allmän lag om likabehandling) (AGG). I det svenska fallet kommer dessutom en utredning gällande ett eventuellt förtydligande av bestämmelserna kring hets mot folkgrupp att tas med.

4.1.1. Sverige

Av BrB kapitel 16 om brott mot allmän ordning framgår det i §8:

- ”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Om brottet är grovt döms för hets mot folkgrupp till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år...”. (2018:1744).⁵²

Följaktligen är hets mot folkgrupp olagligt i Sverige och det står vidare om hur man kan bedöma brottet som grovt beroende på om det varit särskilt hotfullt eller kränkande.⁵³

Straffbestämmelserna i Sverige för ringa hets mot folkgrupp är böter, annars högst två års fängelse. Vid grov hets mot folkgrupp är det från sex månader till fyra år.

I BrB kapitel 29 om straffmätning framgår det i §2.7:

- ”Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottsyp, särskilt beaktas...
... Om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet.”⁵⁴

⁵² Sveriges Riksdag. Brottsbalken kapitel 16, §8.

⁵³ Ibid, §8.

⁵⁴ Ibid, kapitel 29 §2.7.

Vidare har Sverige en specifik lag mot diskriminering, *diskrimineringslagen*, som gäller sedan 2009. Enligt lagen innefattar diskriminering direkt och indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, trakasserier, sexuella trakasserier, samt order eller instruktioner att diskriminera.⁵⁵ Från diskrimineringslagen (2008:567) framgår det i §1:

- ”Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridanden identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. (2014:958)”⁵⁶

Diskrimineringslagen gäller inom olika områden i samhället; bland annat inom arbetslivet, utbildning, hälso- och sjukvård, värnplikt och civilplikt.⁵⁷ I Sverige finns myndigheten *Diskrimineringsombudsmannen* (DO) som specifikt arbetar med diskrimineringslagen.⁵⁸ DO kan bland annat ta emot anmälningar och göra tillsyn, samt sprida information och kunskap kring diskriminering och vilka rättigheter och skyldigheter som förekommer. Av de områden som ombudsmannen och diskrimineringslagen huvudsakligen gäller inom är det framförallt arbetslivet. Upplevd diskriminering inom sociala medier, TV, radio samt personliga upplevelser privatpersoner emellan är områden som ej innefattas av lagen.⁵⁹

I BrB §9 framgår det därefter angående olaga diskriminering:

- ”En näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck genom att inte gå på personen till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar förhållande till andra, ska dömas för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst ett år. (2018:540).”⁶⁰

Betydelsen av lagen om olaga diskriminering kan enligt Gabinus Göransson et al. enklare beskrivas som att behandla en person sämre eller annorlunda än någon annan, beroende på personens i fråga ursprung, hudfärg o.s.v.⁶¹

Från ett kommittédirektiv från 2018 gällande rasistiska symboler så framkommer det att det finns en utredning som skall redovisas 31 maj 2010:⁶²

- ”De senaste åren har extremistiska organisationer framför allt inom vit makt-miljön tagit allt större plats i det offentliga rummet. Detta har föranlett en diskussion om hur straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp kan tillämpas när det gäller rasistiska och liknande symboler.”⁶³

⁵⁵ Sveriges Riksdag. Diskrimineringslag (2008:567) §4.

⁵⁶ Ibid, §1.

⁵⁷ Gabinus Göransson m.fl., *Diskrimineringslagen*, 5.

⁵⁸ Ibid, 25.

⁵⁹ Diskrimineringsombudsmannen. *Vad är diskriminering?*

⁶⁰ Sveriges Riksdag. Brottsbalken kapitel 16, §9.

⁶¹ Gabinus Göransson m.fl., *Diskrimineringslagen*, 164-165.

⁶² Regeringskansliet. Kommittédirektiv. *Rasistiska symboler*.

⁶³ Ibid.

I direktivet framkommer det att en särskild utredare ska utreda och gå igenom dagens straffbestämmelser beträffande hets mot folkgrupp (BrB kapitel 16 §8). Utredaren ska därefter överväga ifall dessa bör ändras, kompletteras eller förtydligas när det gäller användning av rasistiska symboler.⁶⁴ Att bära symboler, till exempel nazistiska sådana, kan i dagsläget redan vara straffbart i Sverige, men detta gäller således ett potentiellt förtydligande av bestämmelserna.

4.1.2. Tyskland

StGB fungerar som den tyska motsvarigheten till BrB. I engelsk översättning av StGB §86.1 om spridning av propaganda eller reklam för organisationer som inte är enliga den tyska konstitutionen framgår det:

- *”Whosoever within Germany disseminates or produces, stocks, imports or exports or makes publicly accessible through data storage media for dissemination within Germany or abroad, propaganda material, ... of a political party which has been declared unconstitutional by the Federal Constitutional Court or a political party or organisation which has been held by final decision to be a surrogate organisation of such a party...”*⁶⁵

Från §86.2 beskrivs propagandamaterialet som skrivet material som går emot nationernas *hövlighet* (eng. comity) och emot den fria demokratiska konstitutionella ordningen.⁶⁶

Straffbestämmelserna för spridningen av propaganda-materialet är böter eller fängelse upp till tre år. Det framgår från 86.4 att straffet kan mildras om brottet inte varit så grovt.⁶⁷ Denna mildring gäller även materialet som beskrivs i §86.1: materialet är inte olagligt om det används inom utbildning, forskning eller liknande situationer. Här tillämpas så kallat *mutatis mutandis* vilket innebär att mildringen i §86.4 tillämpas på bestämmelserna kring propagandamaterial då de anses jämförbara.⁶⁸

I StGB §86a stadgas ett förbud mot spridning, utdelning, användning, tillverkning, uppvisning, import och export av symboler tillhörande en sådan organisation som nämns i §86, (som ej är enlig med den tyska konstitutionella ordningen). Straffbestämmelserna

⁶⁴ Regeringskansliet. Kommittédirektiv. *Rasistiska symboler*.

⁶⁵ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (engelska: German Criminal Code), §86.1.

⁶⁶ Ibid, §86.2.

⁶⁷ Ibid, §§86.1-86.4.

⁶⁸ Ibid, §86a.3.

gällande sådana symboler är likt spridning av propagandamaterial böter eller fängelse upp till tre år.⁶⁹ Vad gäller formerna av sådana symboler framgår det från §86a.2:

- *”Symbols within the meaning of subsection (1) above shall be in particular flags, insignia, uniforms and their parts, slogans and forms of greeting. Symbols which are so similar as to be mistakes for those named in the 1st sentence shall be equivalent to them.”*⁷⁰

Vad som räknas som förbjudna symboler kan således se olika ut. Det framkommer även att symboler som är liknande eller starkt påminnande om dessa förbjuds.⁷¹

Vidare i StGB §130 stadgas det:

- *”Whosoever, in a manner capable of disturbing the public peace, 1. Incites hatred against a national, racial, religious group or a group defined by their ethnic origins, against segments of the population or individuals because of their belonging to one of the aforementioned groups or segments of the population or calls for violent or arbitrary measures against them; or 2. Assaults the human dignity of others by insulting, maliciously maligning an aforementioned group, segments of the population or individuals because of their belonging to one of the aforementioned groups or segments of the population, or defaming segments of the population, shall be liable to imprisonment from three months to five years.”*⁷²

Från §130 framgår det alltså att hets mot folkgrupp (tyska: *Volksverhetzung*) är olagligt. Hets mot folkgrupp i Tyskland räknas som de brott som baseras på hatmotiv med anspelning på grupperns nationella eller etniska ursprung, samt gentemot personer som tillhör dessa grupper.

Straffbestämmelserna i Tyskland för hets mot folkgrupp är tre månader till fem år. Vidare i §130.1 framgår förbud mot spridning av liknande karaktär, till exempel i skrift. I §130.3 och §130.4 förbjuds även uppmuntrande av nationalsocialism/nazism samt glorifierande uttryck angående nazism eller beteenden som kränker värdigheten hos offren av nationalsocialism/nazism.⁷³ I Tyskland gäller även förbud mot förintelseförnekelse. Det innebär alltså ett undantag från landets press- och yttrandefrihet som annars råder. Förbudet räknas in i §130, samt kopplas till §189 där det förbjuds att avvisa en avliden persons bortgång och minne.⁷⁴ Straffbestämmelserna när det gäller spridning eller publicering av hatiskt material är böter eller fängelse på högst tre år. Detta gäller dessutom tillgängliggörande av sådant material till någon under arton års ålder.⁷⁵

⁶⁹ Ibid, §86a.1.

⁷⁰ Ibid, §86a.2.

⁷¹ Ibid.

⁷² Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. German Criminal Code, §130.

⁷³ Ibid, §§130.3-130.4.

⁷⁴ Ibid, §§130-189.

⁷⁵ Ibid, §130.2.

Det finns även en antidiskrimineringslag, *Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz* (AGG) som gäller sedan 2006. I lagen §1 står det med engelsk översättning:

- ”The purpose of this Act is to prevent or to stop discrimination on the grounds of race or ethnic origin, gender, religion or belief, disability, age or sexual orientation.”⁷⁶

Lagen syftar alltså att motverka diskriminering motiverat av någons etniska ursprung, kön, religion eller trosbekännelse, ålder eller sexuella läggning.

I Tyskland finns den federala myndigheten *Antidiskriminierungsstelle*. Myndigheten är bildad 2006 och de följer AGG-lagen. Myndighetens syfte är att hjälpa människor som upplevt diskriminering på grund av etnicitet, religion, ursprung, sexuell läggning och identitet, ålder eller funktionsvariation. Myndighetens uppgifter innefattar rådgivning om antidiskriminering, forskning samt PR-arbete. AGG och Antidiskriminierungsstelle gäller inom områden som anställnings- och yrkesområden, försäkringar samt vid vissa privata juridiska transaktioner när det gäller avtalsförhållanden. Då myndigheten och lagen främst arbetar med relationer och fall där avtal finns, så faller hatbrotten som begås av internetanvändare utanför ramen.⁷⁷

4.2. Hatbrott på internet och i sociala medier

När det gäller det svenska arbetet mot hatbrott kommer det här att refereras till *Näthatsgranskaren* samt till regeringens nationella handlingsplan. Vad gäller det tyska arbetet refereras det till *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* (NetzDG) samt till Internet-Beschwerdestelle som är en del av *die Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter* (The German association for voluntary self-regulation of digital media service providers) (FSM e.V.).

4.2.1. Sverige

Vad gäller arbetet mot hatbrott på internet och i sociala medier specifikt i Sverige finns *Näthatsgranskaren* som en verkande aktör. De granskar och följer olika inlägg och publiceringar, främst de som är misstänkta hatbrott. Vissa av dessa brott anmäls till Polisen, det är således en grupp som inte hanterar ärendena i sig utan leder dessa vidare.⁷⁸ Arbetet är inriktat på inlägg på Facebook och i Facebook-grupper. Utöver det granskande arbetet vill de också uppmärksamma frågor kring lagstiftning om brott på nätet, samt hur brotten på internet fungerar och påverkar samhället.⁷⁹

⁷⁶ Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz. General Act on Equal Treatment, §1.

⁷⁷ Antidiskriminierungsstelle, e-postmeddelande till författaren, 2019-05-16.

⁷⁸ Näthatsgranskaren. *Om oss*.

⁷⁹ Ibid.

Regeringen lade 2016 fram en nationell handlingsplan med målet att motverka hatbrott. I rapporten tas det upp fem strategiska område. Ett av de strategiska områdena handlar just om hatbrott på internet och i sociala medier. I rapporten redogörs det för den ökade förekomsten av- och utsattheten för hatrelaterade brott på nätet. Bland åtgärderna kring ämnet så nämns det bland annat att kampanjen *No Hate Speech* ska fortsätta under 2020.⁸⁰ *No Hate Speech* är en kampanj som drivs av *Statens Medieråd* som är en svensk förvaltningsmyndighet.

Myndighetens uppgift är att skydda barn och unga i media och medieanvändning och deras huvudsakliga ansvar innefattar granskning och avgöranden gällande åldersgränser för film.⁸¹ Därutöver nämns det att regeringen vill att alltmer dialog som rör ämnet ska förekomma under 2017. I Rapporten beskrevs även civilsamhället som en viktig del i arbetet mot hatbrott och en av strategierna handlar om att det civila samhället ska få mer stöd. Civilsamhället i Sverige beskrivs som engagerat inom frågor som rör bland annat frihet och inkludering. Det framkommer också hur civila organisationer alltmer har påverkats och hindrats som en följd av ökad rasistisk aktivitet.⁸² 2019 publicerade Forum för levande historia en delredovisning från den nationella handlingsplanen. Gällande arbetet på nätet så framkommer det från delredovisningen att Statens medieråd har fortsatt arbeta med kampanjen *No Hate Speech* samt att de arbetat med att sprida allt mer information och material kring hatbrott på nätet.⁸³

4.2.2. Tyskland

I Tyskland finns *Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDg)* (engelska: *Network Enforcement Act*), en lag som började gälla i oktober 2017.⁸⁴ Syftet med lagen är att motverka hets mot folkgrupp och fejknyheter (engelska: *fake news*) genom att stora sociala nätverk och nätverkstjänster ska tvingas granska inlägg som blivit anmälda. Lagen riktar sig mot sociala nätverk med mer än 2 miljoner användare. Nätverkstjänsterna måste radera inlägg som är uppenbart olagliga inom 24 timmars tid och radera inlägg som inte är akut eller som kräver mer avancerad granskning inom 7 dagar, annars riskerar de att betala böter upp till 50 miljoner euro. *NetzDg* har mötts av kritik som bland annat handlar om att jämföra lagen med censur samt kritik mot hur nätverkstjänsterna får ansvar i beslut istället för domstolarna.

⁸⁰ Statens Medieråd. *No hate*.

⁸¹ Statens Medieråd. *Åldersgränser för film*.

⁸² Regeringen. *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*.

⁸³ Forum för levande historia. *Delredovisning 2019*.

⁸⁴ Utrikesdepartementet. *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018*.

Dessutom har kritiken handlat om hur personerna som publicerat olagliga inlägg inte behöver stå för konsekvenserna, då anmälningarna endast bearbetas av polisen om de exempelvis består av allvarliga hot eller barnpornografi.⁸⁵

Internet-Beschwerdestelle (engelska: complaints office) är ytterligare en aktör inom det tyska arbetet mot hatbrott på nätet. Dit kan man skicka in klagomål eller innehåll på nätet som sedan granskas.⁸⁶ Beschwerdestelle är ett projekt inom den tyska frivillig-organisationen FSM e.V. Organisationens huvudsakliga arbete består av att skydda barn och unga online, men det går även att anmäla misstänka brott eller misstankar kring olagligt innehåll i form av pornografi, rasism eller nazism. När ett klagomål om hatbrott skickas in till Beschwerdestelle så granskas det först juridiskt i förhållande till befintlig lagstiftning och om brott verkar föreligga så ombeds de ansvariga för innehållet antingen att justera det, alternativt att ta bort det. Om ytterligare åtgärder behövs förs det vidare till andra lämpliga myndigheter. Beschwerdestelle sköts frivilligt och fungerar som en jour (engelska: hotline) dit man kan göra anmälan via bland annat telefon eller mail.⁸⁷

⁸⁵ Knight, Ben. *Germany implements new internet hate speech crackdown.*

⁸⁶ Antidiskriminierungsstelle, e-postmeddelande till författaren, 2019-05-16.

⁸⁷ FSM, Die Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter.

5. Komparativ analys

Uppsatsens syfte är att frambringa huvudsakliga skillnader och likheter vad gäller arbetet mot hatbrott generellt och på nätet länderna emellan. I det här kapitlet kommer således resultaten från de studerade fallen behandlas i form av en komparativ analytisk diskussion. De tidigare behandlade teoretiska resonemangen om mänsklig värdighet och om civilsamhället har för avsikt att fungera som analytiska verktyg för att belysa, kommentera och förklara likheter och skillnader.

5.1. Mänsklig värdighet

Att förintelseförnekelse samt glorifiering av nationalsocialism betonas och behandlas mer specifikt i Tyskland än i Sverige kan självfallet bero på den tyska historien och historiska erfarenheter, vilket kan ha format och bidragit till en specifik juridisk kultur. Samma historiska erfarenheter skulle också kunna ligga till grund i skillnaderna vad gäller ländernas bestämmelser om hets mot folkgrupp, vilka framgår genom att fokus ligger på etnicitet på ett starkare sätt i det tyska än i det svenska fallet. Det ligger i linje med professor Alexander Tsesis resonemang om mänskligt värde; bestämmelserna kring förintelseförnekelse i Tyskland påvisar utifrån hans resonemang att historien är av betydelse och att den mänskliga värdigheten därigenom starkt värnas om. Vidare kan detta kopplas till den tyska StGB §189 (förbud mot att avvisa en avlidens bortgång och minne).^{88 89} Tsesis menar att många europeiska länder genom sin allmänna lagstiftning i hög grad bevisar hur de prioriterar människans värde.⁹⁰ Denna idé kring historiens inverkan på lagstiftningen går även att förbinda till bestämmelserna vad gäller bärande och spridning av vissa symboler och former av propaganda-material. De kan även riskera att användas på antidemokratiska sätt i så kallade *cybersalonger*, som nämndes i bakgrundskapitlet. I Tyskland förbjuds symbolerna uttryckligen, medan de i Sverige också kan dömas som hets mot folkgrupp, men det kan då tyckas mer otydligt och omständligt i sammanhanget.⁹¹ I och med svenska regeringens utredning gällande rasistiska symboler kan dock bestämmelserna gällande hets mot folkgrupp komma att preciseras allt mer när det kommer till användning av symboler. Detta kan ge

⁸⁸ Tsesis, *Dignity and Speech: The Regulation of Hate Speech in a Democracy*, 526.

⁸⁹ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. German Criminal Code, §189.

⁹⁰ Tsesis, 527.

⁹¹ Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (engelska: German Criminal Code), §86a.

intrycket av att den svenska lagstiftningen är på väg att preciseras alltmer vad gäller hatbrott.⁹²

Som framgick av bakgrundskapitlet så förekommer olika former av hatbrott i de båda länderna, samtidigt som det från den teoretiska kapitlet framgick att båda länderna anses vara starka demokratier.⁹³ Sett till Alexander Tsesis teori med betoningen på den mänskliga värdigheten skulle det således kunna förklaras som nödvändigt, om inte självklart, att båda länderna verkar mot hatbrott för att beskydda människors fri- och rättigheter. I båda länderna finns yttrandefriheten stadgad i grundlagen, emellertid görs dock vissa restriktioner av denna och det råder det olika uppfattningar om huruvida det är något positivt eller negativt. Att restriktioner av denna ibland görs, trots att yttrandefriheten ingår som en demokratisk självklarhet i bägge länderna, hade enligt Robert Posts resonemang förklarats som negativt då det kränker och reducerar en demokratisk grundläggande rättighet.⁹⁴ Enligt Tsesis, skulle detta istället genom Tysklands lag NetzDG utgöra ett exempel på när man genom lagstiftning klart och tydligt valt att prioritera den mänskliga värdigheten framför rätten till yttrandefrihet, således något mycket positivt. Både i det svenska och tyska fallet görs alltså restriktioner inom yttrandefriheten, men detta av den specifika anledningen att skydda mänsklig värdighet, sett till Tsesis resonemang.⁹⁵

Från den teoretiska grunden framkom det att människor i Sverige och Tyskland använder internet och sociala medier i hög grad.⁹⁶ Denna likhet länderna emellan leder således till problematik gällande demokratibegreppet, både för Sveriges och Tysklands del, något som berörs av bland annat Olsson. Han understryker att yttrandefriheten både är en demokratisk och en mänsklig rättighet, något som nog de allra flesta människor skulle hålla med om. Om en person uttrycker sig och därigenom kränker en annan människa så uppstår det direkt motsättningar i förhållande till en annan mänsklig rättighet; nämligen den att skyddas av lagen utan bli diskriminerad.⁹⁷ Det här komplicerade läget utgör en känslig hårfin gräns. Så länge yttrandefrihet uppfattas som en avgörande del av ett demokratiskt system, så är det kanske inte så konstigt att irritation och oro uppstår bland människor när de misstänker

⁹² Regeringskansliet. Kommittédirektiv. Rasistiska symboler

⁹³ The Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy.*

⁹⁴ Tsesis, *Dignity and Speech: The Regulation of Hate Speech in a Democracy*, 511.

⁹⁵ Ibid, 521.

⁹⁶ Globalis. *Internetanvändare.*

⁹⁷ Olsson, 9-10.

censur, något som skedde i fallet med NetzDG.⁹⁸ Det går att tänka sig hur en liknande lag i Sverige också hade orsakat reaktioner av samma slag. Dessa två olika uppfattningar kan väcka funderingen: skulle det någon gång vara möjligt att definiera exakt var yttrandefrihetens gränser ska gå?

5.2. Civilsamhälle

Båda länderna verkar från resultaten och bakgrundsdelen att döma ha ett högt civilt engagemang och deltagande och fungera som betydande aktörer vad gäller arbetet mot hatbrott.⁹⁹ ¹⁰⁰ Denna likhet i ländernas civilsamhällen går att koppla till Robert Putnams teoretiska tankegångar om socialt kapital. Tanken om att det skulle finnas en direkt koppling mellan civila aktörer, ett högt engagemang och en fungerande demokrati stärks således utifrån resultaten.¹⁰¹ Och om detta därefter betraktas jämsides med demokrati-indexet från *The Economist Intelligence Unit* där Sverige och Tyskland beskrivs som väletablerade demokratier, så verkar Putnams resonemang styrkas ytterligare.¹⁰² Trots att hatbrottens digitaliserade spelrum vid publiceringsåret 1993 inte på långa vägar hade hunnit utvecklas till vad det är idag, så tycks idéerna som yttrades ändå vara lika applicerbara för dagens internet och sociala medier: från resultaten framgick det ju att just ideella- och frivilligorganisationer har inverkan för båda ländernas arbete mot hatbrott på nätet. Därmed förstås det att internets expansion inte bara utgör en ny form av arena för brottsliga handlingar, utan även för civilsamhället.

Slutligen så finns det grundläggande skydd för människors värde i både Sveriges och Tysklands lagstiftning. Eftersom att internet idag utgör en så stor sfär så kan det förstås som självklart att detta skydd även bör gälla där. I och med att lagstiftning mot hatbrott finns i båda länderna så verkar det som att de värdesätter arbetet mot hatbrott högt. Utifrån resultaten verkar det som att båda länderna strävar efter att alltmer utveckla sitt arbete mot hatbrott på internet och i sociala medier.¹⁰³

⁹⁸ Knight, Ben. *Germany implements new internet hate speech crackdown.*

⁹⁹ Regeringen. *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

¹⁰⁰ Utrikesdepartementet. *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018.*

¹⁰¹ Dahlstedt, Demokrati genom civilt samhälle? Reflektioner kring Demokratiutredningens sanningspolitik, 295.

¹⁰² The Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy.*

¹⁰³ Regeringen. *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

6. Slutsats och avslutande kommentarer

I det här kapitlet sammanfattas resultat- och analysdelen. Här presenteras slutsatser; det som studien kommit fram till. Ambitionen var att besvara frågeställningarna:

- *Hur ser det generella arbetet mot hatbrott ut i Sverige och Tyskland?*
- *På vilket sätt skiljer sig Sveriges respektive Tysklands arbete mot hatbrott på internet och i sociala medier?*

Från resultatdelen om det generella arbetet mot hatbrott framkom både likheter och skillnader. En likhet är att i båda länderna finns det omfattande lagstiftning mot hatbrott: hets mot folkgrupp och antidiskriminering. Därmed anses arbetet med att stävja hatbrott vara högt prioriterat. I både Sveriges och Tysklands grundlag framkommer det att människorna ska skyddas mot diverse former av diskriminering. Båda länderna har specifika lagar gällande antidiskriminering, så kallade diskrimineringslagen och AGG, men dessa lagar fokuserar främst på de brott och anmälningar som sker inom arbetslivet. Båda länderna har även specifika lagar angående hets mot folkgrupp: Brb kap 16 §8 och StGB §130. Vad framkom av straffbestämmelserna kan hets mot folkgrupp leda till fängelse i båda länderna. Bestämmelserna om fängelsestraff i Tyskland gällande hets mot folkgrupp kan bli upp till fem år, jämfört med fyra år som kan ges i det svenska fallet.

En skillnad är att förintelseförnekelse är direkt olagligt i Tyskland men inte i Sverige. Det är emellertid indirekt olagligt även i Sverige, förutsatt att det kan dömas enligt lagen hets mot folkgrupp. Den allmänna bestämmelserna i länderna gällande hets mot folkgrupp ser även ut på olika sätt. För båda ländernas del utgörs brottet av hatmotiv genom hot eller missaktning riktat gentemot någon eller några som anspelar på olika folkgrupper eller identiteter. I det svenska fallet nämns sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck som några av dessa anspelningar. De nämns ej i de tyska bestämmelserna. Könsöverskridande identitet som anspelning förekommer också i den svenska lagen om antidiskriminering, vilket heller inte nämns i det tyska fallet.

Vad gäller bestämmelser om symboler framkom ur materialet att det i den tyska brottsbalken §86a stadgas ett klart förbud mot rasistiska eller nationalsocialistiska (nazistiska) symboler. Symbolerna innefattar utöver exempelvis flaggor, tecken och emblem även hälsningsformer,

hälsningsfraser samt uniformer. Även i Sverige är det olagligt med användning av dessa till viss del, förutsatt att det då, likt bestämmelserna om förintelseförnekelse, kan dömas enligt lagen hets mot folkgrupp.

Vad gäller arbetet mot hatbrott på internet och i sociala medier framgick det även här likheter och skillnader. En tydlig skillnad är Tysklands arbete mot hatbrott med lagen *Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG)*, som går ut på att man ska kunna anmäla inlägg på internet och i sociala medier som anses utgöra hatbrott. Det finns ingen motsvarande internetlag i Sverige, men brott på internet kan däremot leda till dom för hets mot folkgrupp. Från svenska Regeringens nationella handlingsplan framkom det dock att ett ökat arbete mot hatbrott på internet kan komma att utvecklas. Materialet påvisade även att civila aktörer har inflytande i arbetet mot hatbrott på nätet i båda länderna. I Sverige finns No hate speech-kampanjen och den ideella föreningen Näthatsgranskaren som hanterar hatbrott på Facebook. I Tyskland finns Internet-Beschwerdestelle dit misstänkta hatbrott skickas för att därefter granskas.

Sammanfattningsvis är de huvudsakliga slutsatserna som går att dra utifrån resultat- och analysdelen att båda länderna har lagstiftning mot hatbrott, men att Tysklands arbete mot hatbrott riktar in sig mer specifikt till nationalsocialism, något som har sitt ursprung i landets antidemokratiska historiska erfarenheter. Vad gäller arbetet på internet så finns det i båda länderna civila aktörer som arbetar mot hatbrott. Tyskland har lagstiftning kring brott på internet, detta har inte Sverige på samma sätt.

Syftet har varit att se till det övergripande arbetet mot hatbrott och sedan på arbetet mot hatbrott på internet och i sociala medier specifikt. Det fanns vissa svårigheter i att hitta materialet och dessutom att göra urval inom sökandet. I och med den tyska lagstiftningen *NetzDG* uppenbarade sig landets arbete mot hatbrott på internet som mer tillgängligt än i det svenska fallet, där det istället verkade mer diffust och inte lika lätt att finna information. Som en följd av den komparativa metoden innebar den komparativa analysen risker som kan ha påverkat resultatet. I och med att det är en jämförelse mellan två olika länder, så kan de lagar, organisationer och myndigheter som utgjorde materialet och beskrevs i resultatet aldrig bedömas som helt och hållet jämförbara. Det var dessutom enklare att finna material vad gäller det allmänna arbetet. Materialet vad gäller internet och sociala medier specifikt var svårare att hitta.

Avslutningsvis pågår arbetet mot hatbrott fortsatt och stora utmaningar inom arbetsområdet kvarstår. Det är ytterst aktuellt, inte minst idag när högerpopulistiska vindar blåser över Europa. Kanske kan svenska och tyska erfarenheter av antidiskrimineringsarbete och demokratifrämjande arbete vara av relevans för övriga europeiska länder?

6.1. Förslag på vidare forskning

En närmare analys kring bestämmelser om symboler som kan förknippas med rasism och nazism vore intressant att genomföra. Vad borde egentligen gälla när det kommer till Nordiska motståndsrörelsens (NMR) användning av nazistiska symboler så som tyrrunan? Ytterligare förslag till vidare forskning är att undersöka privatpersoners egna upplevelser av hatbrottens nya spelrum på internet för att kunna få en så subjektiv förståelse som möjligt, förslagsvis genom djupintervjuer eller andra former av kvalitativa metoder. Det skulle också kunna vara intressant att närmare undersöka varför det skiljer sig åt vad gäller brottens motiv i straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp. Varför nämns könsöverskridande identitet bara i de svenska bestämmelserna?

7. Referenslista

7.1. Litteratur

Denk, Thomas. *Komparativ metod: Förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur, 2002.

Gabinus Göransson, Håkan, Flemström, Stefan och Slorach, Martina. *Diskrimineringslagen*. Visby: Norstedts Juridik, 2009.

Hagren Idevall, Karin. *Språk och rasism: Privilegiering och diskriminering i offentlig, medierad interaktion*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, 2016.

Lundquist, Lennart. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur, 1993.

Olsson, R. Anders. *Ytrandefriheten på nätet: En guide om gränserna för det tillåtna på nätet*. 2:a uppl. Stockholm: 2009.

7.2. Elektroniska källor

Alexander Tsesis. *Dignity and Speech: The Regulation of Hate Speech in a Democracy*. Wake Forest Law Review, 2009. Tillgänglig:
<https://lawcommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1040&context=facpubs>

Allgemeine Gleichbehandlungsgesetz (AGG). Tillgänglig:
https://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/AGG/agg_gleichbehandlungsgesetz.pdf?__blob=publicationFile

Brottsbalken (BrB) (1962:700). Tillgänglig:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700

BRÅ 2018. *Självrapporterad utsatthet för hatbrott*. Tillgänglig:
https://www.bra.se/download/18.7f57ba351641b9cdc3d1e0b5/1534426545531/2018_10_Sjalvrapporterad_utsatthet_for_hatbrott.pdf

BRÅ. Hatbrott 2016. Rapport 2017. Tillgänglig:
https://www.bra.se/download/18.4c494ddd15e9438f8ada9786/1513175214923/2017_11_Hatbrott_2016.pdf

Dahlstedt, Magnus. *Demokrati genom civilt samhälle? Reflektioner kring Demokratiutredningens sanningspolitik*. Linköpings universitet. 2002. Open Journals at Lund University.

Diskrimineringslagen (2008:567). Tillgänglig:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

Diskrimineringsombudsmannen. Vad är diskriminering? Tillgänglig:

<http://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/#6>

Eurostat. *Statistik om informationssamhället: hushåll och privatpersoner*. 2017. Tillgänglig: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital economy and society statistics - households and individuals/sv](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals/sv)

FSM, Die Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter. Tillgänglig: <https://www.fsm.de/de/ueber-uns>

Förenta Nationerna. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. Tillgänglig: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Globalis (2017). *Internetanvändare*. Tillgänglig: <https://www.globalis.se/Statistik/Internetanvaendare>

Knight, Ben. *Germany implements new internet hate speech crackdown*. Deutsche Welle. Publicerad 1 januari 2018. Tillgänglig: <https://www.dw.com/en/germany-implements-new-internet-hate-speech-crackdown/a-41991590>

Nationalencyklopedin. *Förintelsen*. Tillgänglig: <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/f%C3%B6rintelsen>

Nationalencyklopedin. *Tryckfrihet*. Tillgänglig: <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tryckfrihet>

Nationalencyklopedin. *Massmedier*. Tillgänglig: <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/massmedier>

Nationalencyklopedin. *Robert D. Putnam*. Tillgänglig: <https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/robert-d-putnam>

Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG). Tillgänglig: <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/NetzDG.pdf>

Näthatsgranskaren. *Om oss*. Tillgänglig: www.nathatsgranskaren.se

OSCE Hate Crime Reporting. *Germany*. 2017. Tillgänglig: <http://hatecrime.osce.org/germany>

Reporters without borders. *Ranking 2018: 2018 World Press Freedom Index*. Tillgänglig: <https://rsf.org/en/ranking#>

SIDA. *Demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet*. 2018. Tillgänglig: <https://www.sida.se/Svenska/sa-arbetar-vi/vara-verksamhetsomraden/demokrati-manskliga-rattigheter-och-yttrandefrihet/>

Strafgesetzbuch (StGB). Tillgänglig:

https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1246

Statens Medieråd. *No hate*. Tillgänglig: <https://statensmedierad.se/nohate.1295.html>

Svenskarna och internet 2018. *Superuppkopplade och sällananvändare – klyftor på nätet 2018*. 2018. Tillgänglig: <https://2018.svenskarnaochinternet.se/sammanfattning/>

Svenska ESF-rådet. *Diskriminering i arbetslivet. 2017*. Tillgänglig: [https://www.esf.se/Documents/V%C3%A5ra%20program/Socialfonden%202014-2020/Programinformation/Diskriminering%20i%20arbetslivet_FINAL%20\(002\).pdf](https://www.esf.se/Documents/V%C3%A5ra%20program/Socialfonden%202014-2020/Programinformation/Diskriminering%20i%20arbetslivet_FINAL%20(002).pdf)

Sveriges Regering. Kommittédirektiv om rasistiska symboler (Dir.2018:61). Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49f2a7/contentassets/8fc9e77e14264537bc2a50f4001b7e31/rasistiska-symboler-dir-2018-61.pdf>

SVT Nyheter. *Här är det farligast att vara HBTQ-person*. Publicerad 10 november 2018. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/har-ar-det-farligaste-att-vara-hbtq-person>

The Economist Intelligence Unit. *Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy*. 2019. Tillgänglig: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy_Index_2018.pdf&mode=wp&campaignid=Democracy2018

Unicef. *Diskriminering av flickor: I flera delar av världen anses flickor vara mindre värda*. 2018. Tillgänglig: <https://unicef.se/fakta/diskriminering-av-flickor>

Utrikesdepartementet. *Tyskland: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49153f/contentassets/040e70c0b2514396bcbfcef13f266222/tyskland---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2018.pdf>

Yttrandefrihetsgrundlag (YGL) (1991:1469). Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/yttrandefrihetsgrundlag-19911469_sfs-1991-1469